

De taal van de schouwburgen

Waait de nieuwe wind
die de programmaverklaringen
en seizoenbrochures van
KVS, NTG en KNS
opfrist
ook op de planken?
Kurt Vanhoutte zag
de eerste zes producties
van dit seizoen.

A-gezelschap, repertoiregezelschap, ensemble-toneel en stadsgezelschap. Het zijn vier steeds weerkerende omschrijvingen voor de nationale theaterhuizen KVS, NTG en KNS. Ze illustreren waar de accenten lagen in een discours dat afwisselend in termen van het theaterdecreet, de stukkeuze, het acteursbestand en het publiek is gevoerd. De wisseling van de wacht in de loop van de laatste twee jaar heeft de huizen in de kijker geplaatst: Franz Marijnen nam het roer over in de KVS, in de KNS volgde Frans Redant Walter Tillemans op, en ook het NTG leek een nieuwe koers aan te kondigen met Hugo van den Berghe en de dramaturgen Wim Van Gansbeke en Stef De Paepe.

Enkele jaren geleden al opende dit tijdschrift een vervolgreeks die uiteenlopende opinies omtrent het repertoirevraagstuk verzamelde. Op de achtergrond van de verschillende stemmen ging de vraag naar zin en onzin van de repertoiregezelschappen steeds luider klinken. Intussen viel ook de idee van een groot nationaal toneel dat de drie stadsgezelschappen zou moeten verenigen weer uit de kast. En onlangs nog liet het theaterfestival in Gent de besproken huizen zelf aan het woord. De toen aangekondigde 'strijd om erkenning en profilering' bleef echter bij gebrek aan eigenzinnig standpunten uit.

Dan maar de de programmaverklaringen voor het nakende seizoen naast elkaar gelegd. En wat blijkt? Een vergelijk van de krachtlijnen laat ook hier in de eerste plaats overeenkomsten noteren. Als willen ze weerwerk bieden aan een verwijt uit het verleden, maken zowel KVS, NTG als KNS gewag van een maatschappelijke betrokkenheid. Een veel gehoorde kritiek op de gevestigde gezelschappen betrof immers de tuinkaboutermentaliteit van de gevestigde gezelschappen, hun onwil over de eigen theatermuren heen te kijken. De Brusselse KVS mikt alvast hoger en plaatst de geschiedenis van Europa centraal. Van het repertoire wordt verwacht dat het de grote historische bewegingen omspant die uitlopen op het brandpunt van het nu. Tegenover dit breedvoerige blikpunt concentreren Hugo van den

Berghe en zijn dramaturgen de aandacht op 'de familie als micromodel voor een maatschappij die er de bolle spiegel van is'. Inzet van de gezinsthematiek is weerom de confrontatie met ons huidige wereldbeeld. Ook Frans Redant bedient zich van de metafoor van de spiegel om uiting te geven aan de alertheid 'voor al wat om en rond ons gebeurt, en niet alleen in ons'.

Een ander item is de verjonging. Doorstroming van jonge acteurs en regisseurs zou de nodige frisse wind moeten opleveren in de traditierijke schouwburgen. Maar de besmette adem van het verleden speelt de grote huizen ook vandaag nog parten. Zelfs al zouden ze hun deuren opengooien, dan nog staat het jong talent niet te drummen om te worden opgenomen in een ensemble dat als verstikend wordt ervaren. De erfenis van Actie Toemaat: achterhaalde vooroordelen of gezond wantrouwen? Feit is dat ook het jonge publiek de zalen niet vult. Misschien werd daarom wel een appel aan de critici gelanceerd, omwille van die kloof die nodig gedicht moet. Franz Marijnen pleitte op zijn persconferentie voor 'een beoordeling, geen veroordeling.' Even veelzeggend was de aanmaning vanwege het NTG 'gepaste aandacht' aan hun producties te willen besteden. En Frans Redant liet in het seizoensmotto een wrokkige Molière aan het woord op een moment dat deze de kritiek op zijn stukken pareert met de verwijzing naar het succes ervan bij het publiek.

En intussen is het herfst. Het jachtseizoen is geopend en er wordt al een tijdje met scherp op de criticus geschoten. Terwijl de eerste bladeren naar beneden kwamen dwarrelen, beklommen acteurs zoals vanouds het lijstto-

neel. Achter de woordinflatie werd de finaliteit van het theater, de voorstelling, weer zichtbaar.

Potpourri

Het NTG presenteert als eerste grote zaalproductie *Verhalen uit het Weense Woud* van Ödön von Horváth. De titel die aan de gelijknamige wals van Johann Strauss refereert, is op een cynische manier misleidend. Erachter ligt een wereld van gevoelloos en geestdodend egoïsme. De uitzichtloosheid ervan wordt gedemonstreerd aan de hand van de tragische lotgevallen van de aanvankelijk levenshongerige Marianne. Onder de druk van haar omgeving zal ze geleidelijk de kracht uit haar vleugels slaan. 'Ik kan niet meer', zijn haar laatste woorden.

In het NTG is het stuk goed voor een volledige rolbezetting met zestien acteurs en enkele figuranten. Het decor biedt daarbij een ingenieus antwoord op de vele scènewisselingen die de rijkbevolkte tekst vraagt. Het blijft verrassend om zien hoe Niek Kortekaas via ophaalmechanismen vlot wisselt van een winkelstraatje naar een picknickplek aan de Donau en tussendoor nog even een nachtclub uit het proscenium laat oprijzen. Maar hoe indrukwekkend ook, het scènebeeld werkt blijkbaar al te dwingend op een regie die zo al moeilijk houvast kan vinden in de tekst. Op de weidse bühne en in dat grote decor staan de personages vereenzaamd, amper op elkaar ingespeeld naast elkaar heen te praten. Het geeft je de desolate indruk van een overladen circustent die bij gebrek aan degelijke steunpalen in elkaar is gezegen. Onder het gewicht van de grote middelen bolt al eens een beklievende scène of een opvallende acteerprestatie op. Maar het blijkt niet voldoende om de voorstelling de hele tijd overeind te houden.

De ongelijke encenering komt weliswaar voor een groot deel op rekening van de merkwaardige taal waarin de toneelstukken van Horváth geschreven staan. Zijn personages verschijnen als verzamelbekkens waarin uiteenlopende idiomen samenvloeien tot een ge-